

YOMRA'NIN BAŞLICA FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

Yard.Doç.Dr. Serkan DOĞANAY*

Özet

Yomra, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde, Trabzon ili sınırları içerisinde yer alır. Trabzon'un 15 km kadar doğusunda bulunan Yomra, bir ilçe yönetim merkezidir. Yomra Deresi'nin Karadeniz'e ulaştığı kesimdeki kıyı düzlüğü, Yomra'nın kuruluş yerini oluşturur. Topografik özellikler, yerleşmenin Karadeniz boyunca çizgisel bir gelişim göstermesine zemin hazırlamıştır.

Kuruluş tarihi oldukça eski olan Yomra, Osmanlı idaresine katıldıktan sonra, Trabzon merkez kazasına bağlı nahiyelerden birisi durumuna getirilmiştir. Böyle olmakla birlikte Yomra, geçmişten günümüze küçük bir yerleşme olarak dikkati çekmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında Trabzon'a olan yakınlık, yönetim bölgesi nüfusunun azlığı ve ekonomik potansiyelin düşük olması etkili olmuştur. Nitekim Yomra birçok fonksiyon bakımından Trabzon'un etki bölgesi içerisinde bulunmaktadır.

Tarım dışı fonksiyonların geliştiği bir yerleşme olan Yomra'da 13 346 kişi yaşamaktadır. İktisaden faal nüfusun % 14.0'ı (388 kişi) tarım kesiminde, % 64.2'si (1 779 kişi) hizmetler ve geri kalan % 21.8'i (603 kişi) de sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Dolayısıyla Yomra'nın hâkim fonksiyonunu hizmetler oluşturmaktadır. Ancak her şeye rağmen Yomra'nın ekonomik yapısını yönlendiren esas unsur fındık tarımıdır.

Yerleşmelerin fonksiyonel sınıflandırmadaki yeri tespit edilirken nüfus, fizyonomik görünüm ve şehirselleme hayat tarzı gibi farklı ölçütlere de dikkat edilmesi gerekir. Bu anlamda Yomra, hizmet fonksiyonlarının önem kazandığı ve bazı şehirselleme hizmetlerin gelişme gösterdiği kasaba yerleşmelerine bir örnek oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Fonksiyon, Şehir, Şehirleşme, Kasaba, Plânlama

* Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

Abstract

Yomra is located in the Eastern Black Sea Region, within the borders of Trabzon. It is situated at almost 15 km east of Trabzon, and is a town centre. The town centre is built on the coastal plain where Yomra creek merges in the sea. Topographical features made a linear settlement along the Black Sea coast.

Having a very old history of settlement, Yomra became a town centre belonging Trabzon. However, it has always remained a small town centre. Its being close to Trabzon, the lower density of the town population and the scarcity of economic potentiality have been the main causes for this. Yomra has always been within the dominance region of Trabzon.

With its 13 346 population, Yomra is a settlement where activities other than agriculture has developed. 14.0 % (388) of the active population works in agriculture, 64.2 % (1 779) in services, and the rest 21.8 % (603) in industry. Therefore, the dominant function of Yomra is the services. However, the main function directing the economic structure of the town is hazelnut.

While determining the place of a settlement, such different criteria as population, physiognomic appearance, and urban life style are to be taken into consideration. In this regard, Yomra is an example to town settlements where service functions become important and some urban services develop.

Key Words: *Function, City, Urbanization, Town, Planning*

YOMRA'NIN BAŞLICA FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

Main Functional Features of Yomra

1.Giriş

Bilindiği üzere Türkiye hızlı bir şehirleşme süreci yaşamaktadır. Bu süreçte, doğal nüfus artışı yanında kırsal yerleşmelerden şehirlere göç eden nüfus temel etkenlerdir. Gerek şehir sayısı ve gerekse de şehirli nüfus miktarının artışına bağlı olarak belirli sorunlar ortaya çıkmakta ve bunların çözümü yönünde çeşitli plânlama kararlarının uygulanması zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak bunun için şehirlerin doğal çevre özellikleri yanında sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin de dikkatli bir şekilde tespit edilmesi gerekir.

Türkiye'deki şehirleşme hareketlerinin coğrafi bölgelere göre farklılıklar göstermesi, yerel ölçekte şehir incelemelerini de zorunlu hale getirmiştir. Çünkü şehirlerin gelişimine zemin hazırlayan coğrafi çevre faktörlerinin analiz edilmesi, plânlama kararlarının uygulanabilirliğini de olumlu yönde etkileyecektir.

Araştırma konusu olarak seçilen Yomra, nüfus (13 346 kişi) ve fizyonomik görünüm açısından bir kasaba yerleşmesi özelliği göstermekle birlikte fonksiyonel açıdan hızlı bir şehirleşme süreci içerisinde bulunmaktadır.

Yomra, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü sınırları içerisinde yer alır. Trabzon iline bağlı bir ilçe yönetim merkezi olan Yomra, Karadeniz kıyı kuşağındaki yerleşmelere tipik bir örnek oluşturmaktadır. Trabzon şehrinin hemen doğusunda bulunan Yomra ilçesi, doğuda Arsin, güneyde Gümüşhane, güneybatıda Maçka, batıda Trabzon ve kuzeyde ise Karadeniz ile komşudur (Harita 1). Kasabanın karayolu ile Trabzon'a uzaklığı 15 km kadardır. Trabzon şehrine çok yakın olması, Yomra'nın merkezî yer özelliğini önemli ölçüde zayıflatmıştır.

Bu çalışmada, 2000'de nüfusu 13 346 olan Yomra'nın fonksiyonel özellikleri değerlendirilerek fonksiyonel sınıflandırmadaki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede, Yomra'nın konumu, kuruluş yeri özellikleri, tarihî gelişimi, fizyonomisi ve nüfusu üzerinde durulmuş, daha sonra fonksiyonel özellikleri etüt edilmeye çalışılmıştır.

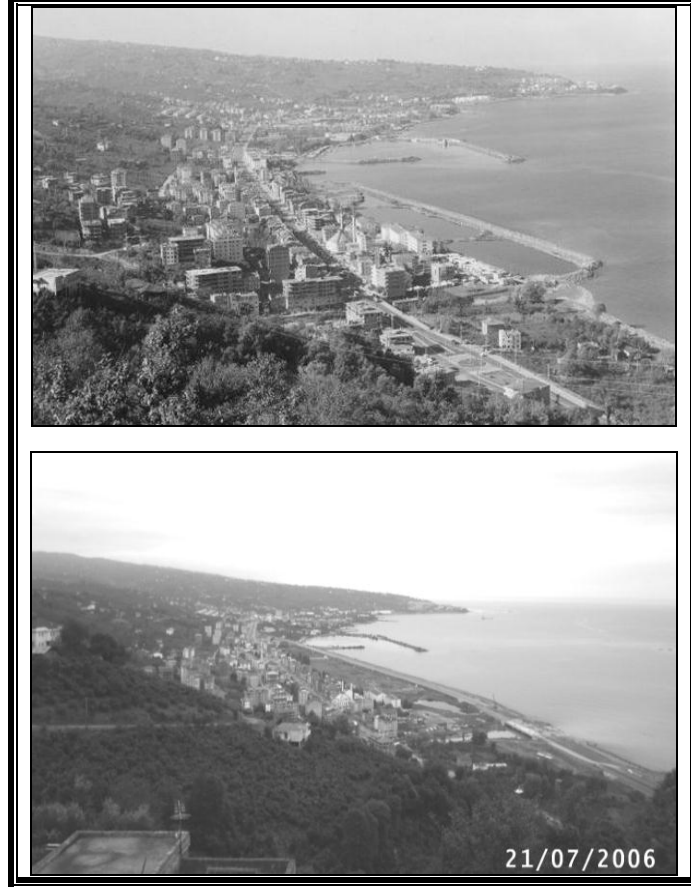
Harita 1. Konum Haritası.

2.Yomra'nın Kuruluş Yeri Özellikleri

Araştırma konusu olarak seçilen Yomra, Yomra Deresi'nin Karadeniz'e ulaştığı, nispeten korunaklı bir koyun kıyı kesimindeki düzlük alanda kurulmuştur. Bu durum, Doğu Karadeniz kıyı yerleşmeleri için ortak bir özellik olarak belirtilebilir. Küçük bir kıyı ovası ve iç kesimlerle ulaşım kolaylığı, yerleşme merkezlerinin kıyıda ve bir akarsu vadisinin ağız kısmında kurulmasını teşvik etmiştir. Nitekim kıyı kesimindeki taraçalar, koylar, küçük düzlükler veya az eğimli araziler yerleşmelerin, yolların ve tarım alanlarının yoğunlaşma sahalarını oluşturur (Erinç, 1945: 126; Ardel, 1963: 49). Yomra'nın da kurulup

gelişmesinde Yomra Deresi'nin taşıdığı alüvyonların oluşturduğu düzlük alan önemli bir rol oynamıştır. Nitekim kasabanın yerleşme çekirdeğini oluşturan Sancak Mahallesi de bu düzlükte kurulmuştur.

Topografik koşullara bağlı olarak Yomra, Karadeniz kıyısı boyunca çizgisel bir gelişme göstermiştir (Fotoğraf 1). Nitekim doğuda Harmanlı Deresi ile batıda Şana Deresi arasındaki gelişim alanı 3 km'yi bulmaktadır. Kuzey Anadolu Dağları'nın kıyının hemen gerisinde yükselmesi, böyle bir gelişmeye zemin hazırlamıştır. Bunun yanında engebeli topografik yapı, Yomra kasabasından güneye doğru gidildikçe, dağınık dokulu ve düşük yoğunluklu bir yerleşme düzeninin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

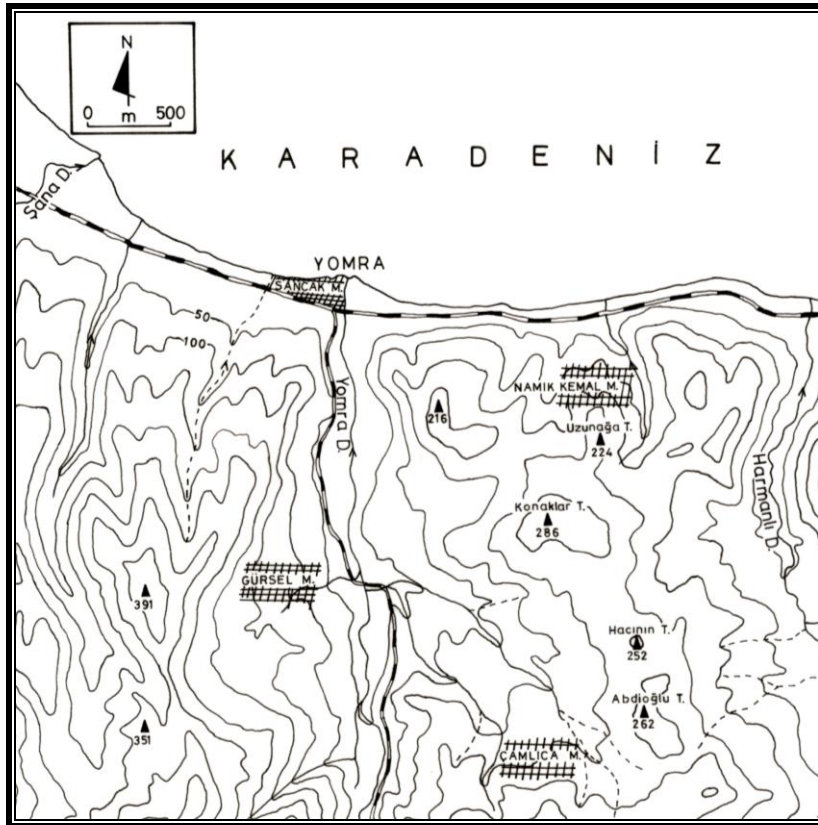

Fotoğraf 1. Yomra'nın güneydoğudan genel görünümü. İki fotoğraf karşılaştırıldığında, Yomra'da kıyı çizgisi değişikliği belirgin olarak görülmektedir (Üstteki foto <http://www.yomrailkoğretim.k12.tr>, 28.11.2006'dan alınmıştır).

Yomra'nın Başlıca Fonksiyonel Özellikleri

Yomra ilçesi, güneyden Doğu Karadeniz Dağları'na dahil olan Kalkanlı Dağları'nın doğu uzantıları, güneydoğudan ise Ziyaret Dağı ile çevrilidir. Kıyı kuşağından güneye doğru gidildikçe artan yükselti, Gümüşki Tepesi'nde 2 375 m'ye ulaşır.

Yomra'nın merkezî kesimlerinde ortalama yükselti 5 m kadarken, güneye doğru yükselti ve eğim değerleri artmaya başlar. Uzunağa Tepe (224 m), Konaklar Tepe (286 m), Hacının Tepe (252 m) ve Abdioğlu Tepe (262 m) Yomra çevresindeki en önemli yükseltileri oluştururlar (Harita 2). Yomra kasabası da kıyı sahasından başlayarak güneydeki tepe ve sırt bölgelerine doğru yayılış göstermektedir.

Harita 2. Yomra ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası.

Düz ve düze yakın arazilerin kısıtlı oluşu, Yomra'da kıyı çizgisinin beşerî müdahalelerle değiştirilmesine neden olmuştur (Fotoğraf 1). Nitekim Karadeniz'in doldurulması suretiyle özellikle Sancak ve Namık Kemal mahallelerinin kıyı kesimlerinde

yaklaşık 300 dönümlük bir arazi elde edilmiştir. Bu dolgu alanının 100 dönümü Karadeniz Sahil Yolu için kullanılırken, geri kalan kısmında park ve yeşil alan yapılması plânlanmaktadır.

3.Yomra'nın Kuruluşu ve Gelişmesi

Karadeniz kıyıları, geçmişten günümüze, birçok yerleşmenin kurulup geliştiği sahalar arasındadır. Özellikle iç kesimlerle ulaşım bağlantısının kuvvetli olduğu liman yerleşmeleri, günümüzün de en gelişmiş şehirleri durumundadır. Yomra Deresi'nin Karadeniz'e ulaştığı kesimdeki kıyı düzlüğü, Yomra'nın kuruluş yerini oluşturur. Böyle olmakla birlikte, Doğu Karadeniz Dağları'nı aşan ulaşım bağlantılarının oldukça zayıf olması, Yomra'nın gelişmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Etki sahasının dar olması nedeniyle Yomra, hemen her dönem küçük bir yerleşme olarak kalmıştır. Ayrıca Doğu Karadeniz'in en büyük şehri Trabzon'a uzaklığının 15 km kadar olması, Yomra'nın birçok fonksiyon bakımından merkezî yer özelliğini zayıflatmıştır.

Yomra'nın ne zaman kurulduğu hakkında kesin bilgi olmasa da, kasabanın tarihini Trabzon'un kuruluş tarihiyle birlikte değerlendirmek daha doğru olur. Trabzon ve çevresinin yerleşme tarihi M.Ö. 2 000 yıllarına kadar inmektedir (Hacıfettahoğlu, 2001: 11). M.Ö. 750-M.S. 50 yılları arasında Trabzon çevresinde Miletliiler'in egemen olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla Roma (50-395 yılları), Bizans (395- 1 204) ve Komnenos (1 204- 1 461) idaresinde bulunmuştur. Son olarak 1 461 yılında, Fatih Sultan Mehmet tarafından Trabzon ve Yomra çevresi fethedilerek Osmanlı topraklarına katılmıştır (Hacıfettahoğlu, 2001: 11-21). Osmanlı idaresine katıldıktan sonra 1 515 yılında Trabzon, sancak merkezi olmuştur. Yomra ise, Trabzon merkez kazasına bağlı nahiyelerden birisi durumuna getirilmiştir (Özkaya, 1988: 133; Bostan, 2002: 30).

Yomra adının kaynağı ile ilgili kesin bilgi olmamakla birlikte, çeşitli görüşlere rastlamak mümkündür. Arşiv kayıtlarında *Yemura* olarak geçen Yomra'nın (Bostan, 2002: 30) kökenini, Bizans döneminde kullanılan Gimera, Gemoura, Gımora ve Goumera oluşturur. Bu terimlerin Rum ağzında söylenişinin ise Yemora olduğu belirtilmektedir. Yörede yetişen Yomra elmasının adından ötürü buraya Yomra adı verilmiştir. Ayrıca Yomra'nın ilk adının *Durana* olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır (Umar, 1993: 820-821; Karagöz, 2006: 369-370).

Yerleşme tarihi hemen hemen Trabzon'la aynı olan Yomra, birçok medeniyetin egemenliğinde kalmıştır. Böyle olmakla birlikte Yomra, geçmişten günümüze küçük bir yerleşme birimi olarak dikkati çekmiştir. Özellikle Osmanlı idaresinde, 20. yüzyılın başına kadar Trabzon'un meyve ihtiyacı Yomra ve çevresinden karşılanmaktaydı. O yıllarda

Yomra armut, elma, fındık, kiraz, karayemiş, üzüm ve incir üretimi ile dikkat çekmekteydi.¹ Yapılan çalışmalara göre Yomra nahiyesine 1486'da 21, 1515'te 26, 1520'de 18, 1554'te 25 ve 1583 yılında ise 27 köy yerleşmesi bağlı bulunmaktaydı. Aynı dönemde Yomra nahiye merkezinin nüfusu ise 1 532, 2 090, 2 082, 1 486 ve 901 olarak tespit edilmiştir (Bostan, 2002: 190-194). Bu verilerden anlaşılacağı üzere, 1486-1583 yılları arasında geçen 97 yıllık dönemde, Yomra nüfusunda % 58.8 oranında bir azalma meydana gelmiştir. Nüfusta meydana gelen büyük azalışın nedenini dışarıya yönelik göçler oluşturmuştur. Bu dönemde özellikle Hıristiyan nüfustaki azalış dikkati çeker (Bostan, 2002: 190). Yomra nahiyesinin 1870 yılındaki toplam nüfusu 11 451 kişi, 1872 yılı nüfusu 11 538 kişi ve 1906 nüfusu ise 15 423'ü kadın ve 15 642'si erkek olmak üzere toplam 31 065 kişi kadardı (Çapa, 1993: 103-109).

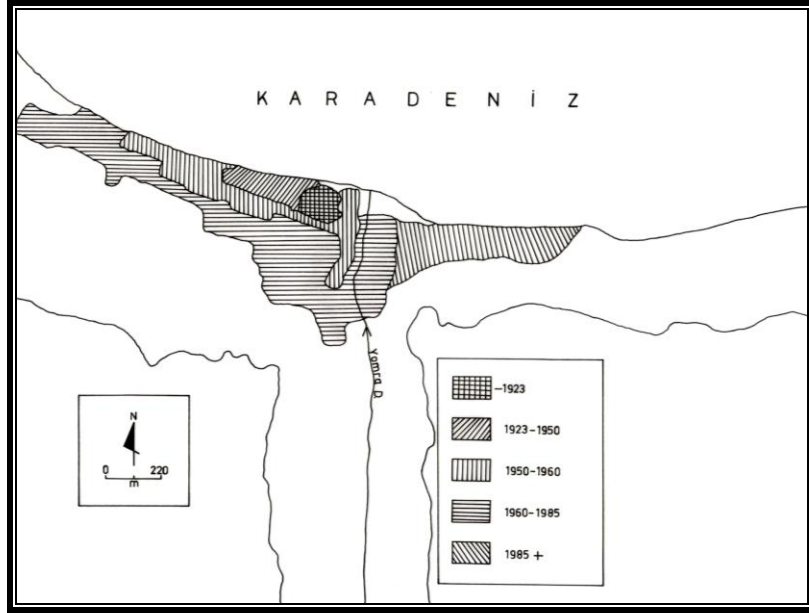
Trabzon'a yakın olması nedeniyle Yomra, hemen her dönem ticarî faaliyetlerin gelişmediği yerleşim birimlerinden birisi olmuştur. Nitekim 1515 yılı kayıtlarına göre kasabada 2 kasap ve 2 fırın bulunmaktadır (Bostan, 2002: 448). Yomra'nın 1959 yılında ilçe merkezi haline getirilmesi, yönetim fonksiyonunun nispeten güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Günümüzde de Yomra'ya merkezi yer özelliği kazandıran asıl fonksiyon yönetim hizmetleridir. Yomra'da ticarî aktivitenin oldukça düşük olması, kasabanın gelişmesini de önemli ölçüde sekteye uğratmıştır. Yüzölçümü 207 km²'yi bulan Yomra ilçesi sınırları içerisinde, ilçe merkezi hariç, 3 belde (Kaşüstü, Oymaltepe ve Özdil) ve 17 köy yerleşmesi bulunmaktadır.

4.Yerleşmenin Yatay ve Dikey Gelişimi

Yomra, yeryüzü şekilleri nedeniyle, Karadeniz kıyısı boyunca çizgisel bir gelişme göstermiştir. Kasabanın yerleşme çekirdeğini Yomra Deresi'nin hemen batısındaki Sancak Mahallesi oluşturur (Harita 3). 1950 yılına kadar yerleşmenin gelişimi, büyük ölçüde bu mahallenin çevresinde gerçekleşmiştir. 1950-1960 yılları arasında gelişim alanları, Sancak mahallesi merkezli olmak üzere, kıyı boyunca batıya yani Şana Deresi'ne doğru gerçekleşmiştir. Yomra'da 1959 yılında ilçe teşkilâtının kurulması, yatay yöndeki gelişmeyi de teşvik etmiştir. 1960 yılından itibaren yatay yöndeki genişleme, başta Sancak Mahallesi çevresinde olmak üzere güneye özellikle de Yomra Deresi vadisine doğru kaymıştır. Günümüzde Yomra; Sancak, Gürsel, Namık Kemal ve Çamlıca gibi dört mahalleden oluşmaktadır. Yomra'nın belediye yönetim bölgesi yüzölçümü 1 353 ha kadardır. Böyle olmakla birlikte, Yomra'nın merkezini büyük ölçüde Sancak ve nispeten de Gürsel mahallelerinin kıyı kesimleri oluşturur. Sancak ve Gürsel mahallelerinin güney

¹http://www.ansiklopedi.gen.tr/index.php/Yomra%2C_Trabzon, 28.11.2006

kısımları ile Namık Kemal ve Çamlıca mahalleleri tipik bir kırsal yerleşme düzenine sahiptirler. Günümüzde Yomra, Karadeniz'e paralel olarak kabaca doğu-batı doğrultusunda 3 km'lik bir gelişim alanına sahiptir. Güneye doğru genişlik 8 km'ye ulaşsa da dar kıyı kuşağından itibaren yoğunluk azalmaya başlar ve dağınık dokulu bir yerleşme düzeni dikkati çeker. Yomra'daki tüm yoğunluk ağırlıklı olarak Trabzon Caddesi ve hemen kuzeyindeki Hükümet Caddesi'nde toplanmıştır. Bu caddeler de topografik yapıya uygun olarak doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Yomra Deresi vadisinin dar olması yanında taşkın riski, yerleşmenin buraya doğru gelişmesini engellemiştir.

Harita 3. Yomra'nın Yatay Gelişimi (Mersinligil, 1985: 16'dan değiştirilerek hazırlanmıştır).

Yomra'nın yerleşim plânının şekillenmesinde doğal çevrenin sağladığı imkânlar ve bunlara bağlı olarak oluşturulan imar plânları da etkili olmuştur. Yomra'nın ilk imar plânı, Sancak Mahallesi merkezli olarak, 1968 yılında yapılmıştır. Doğu-batı yönünde 1.5 km kadar alanı kapsayan imar plânı, 60 hektarlık bir gelişim alanını öngörüyordu. Günümüzde Sancak, Gürsel, Namık Kemal ve Çamlıca mahallelerinden oluşan Yomra'nın belediye yönetim bölgesi yüzölçümü 1 353 hektardır. Ancak bunun 381 hektar kadarının imar plânı yapılmıştır. Bunlardan Sancak Mahallesi'nin (495 ha) % 40.4'ü (200 ha), Gürsel Mahallesi'nin (326 ha) % 14.7'si (48 ha) ve Namık Kemal Mahallesi'nin ise (352 ha) %

Yomra'nın Başlıca Fonksiyonel Özellikleri

37.8'i (133 ha) imar plânı içerisindedir. Zaten Yomra'nın merkezi sahasını Sancak, Gürsel ve Namık Kemal mahallelerinin kıyı kesimleri oluşturur. Yönetim bölgesinde bulunan diğer yerleşim birimleri ise, şehrsel hizmetlerden daha az yararlanmaktadırlar. Gelecekte ise Yomra'nın esas gelişim alanını, yerleşmeye uygun arazilerin bulunduğu, Sancak Mahallesi'nin özellikle güney kesimleri oluşturmaktadır.

Yomra kasabasında dikey yöndeki gelişmenin, yatay büyümeye paralel olarak gerçekleştiğini söylemek yanlış olmaz. Zira 1980'li yıllara kadar olan dönemde konutlar, daha çok yakın çevreden temin edilen malzemelerle yapıldığı için dikey yöndeki gelişmeler sınırlı kalmıştır. Bu döneme kadar yapılan konutlar genellikle 2-3 katlı olarak inşa edilmişlerdir. 1980 yılından sonra ise, nüfusun artması yanında sosyal, kültürel ve ekonomik yapıdaki gelişmelere bağlı olarak çok katlı konutların sayısı artmaya başlamıştır. Yomra'nın en büyük ve merkezî mahallesini oluşturan Sancak Mahallesi'nde, ortalama 5 katlı binaların yanında 9 katlı binalar da bulunmaktadır. Merkezî kesimlerden çevreye doğru gidildikçe konutların kat sayıları azalmakta ve bahçeli konutlar hâkim duruma geçmektedir. Ancak bu kademelenme merkezden çevreye doğru düzenli bir geçiş özelliği göstermez. Yerleşmeye uygun arazilerin kısıtlı oluşu, Yomra'nın dikey gelişimini zorunlu hale getirmektedir. Böylelikle çeşitli altyapı hizmetlerinin verilmesi daha düşük maliyetli olacaktır. Ayrıca çevredeki tarım arazilerinin de şehrsel kullanıma sunulmasının önüne geçilebilecektir.

5.Yomra'nın Nüfus Özellikleri

Yomra'nın tarihsel gelişim sürecinde nüfus özelliklerine değinildiği için, burada Cumhuriyet dönemindeki nüfus sayımları ele alınacaktır. 1940 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Yomra, Trabzon merkez ilçeye bağlı ve 558 nüfusu olan küçük bir nahiye merkezi durumundaydı. 2000 yılındaki son genel nüfus sayımına göre ise, nüfus miktarı 13 346 kişiye ulaşmıştır (Tablo 1, Şekil 1). Bu iki sayım dönemi arasındaki 60 yılda Yomra nüfusu, 12 788 kadar bir artış göstermiştir.

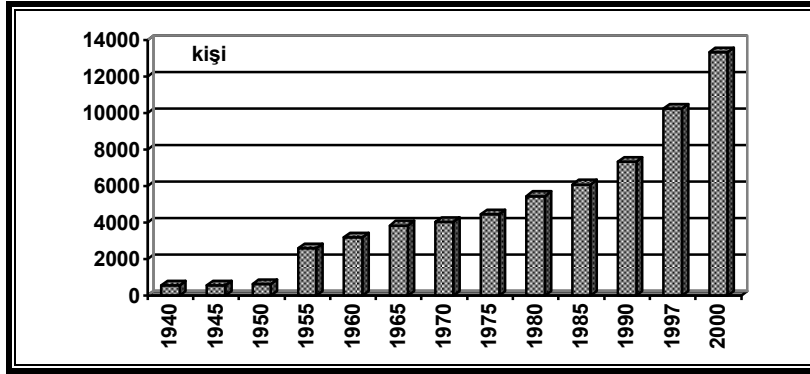
Tablo 1. Yomra'nın Sayım Yıllarına Göre Nüfus Durumu (1940-2000).

1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1997	2000
558	562	620	2591	3189	3836	4022	4454	5455	6084	7335	10254	13346

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden.

Nüfusun yıllara göre gidişi incelendiğinde, 1940'da 558 olan nüfus, 1945'te % 0.7 (4 kişi) artarak 562'ye, 1950'de % 10.3 (62 kişi) artış ile 620'ye ve 1955'te ise % 417.9 (1

971 kişi) kadar büyük bir artışla 2 591'e ulaşmıştır. Yomra'nın 1959 yılında ilçe merkezi haline getirilmesi, yönetim fonksiyonunun güçlenmesine ve nüfus birikiminin de hızlanmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim 1960 yılında nüfus 598 kişi artışla 3 189'a ulaşmıştır. 1960 sayımından sonra Yomra nüfusunun istikrarlı artışı devam ederek 1997 yılında 10 254 kişiye ulaşmıştır (Tablo 1, Şekil 1). Dolayısıyla, bazı coğrafyacı bilim adamlarının kabul ettiği 10 000 nüfus kriterine göre (Tümertekin, 1973: 1; Doğanay, 1997: 421; Emiroğlu, 1975: 127-128) Yomra, bu dönemde şehir özelliği kazanmıştır. Ancak bir yerleşmede şehirsiz özelliklerin ortaya çıkabilmesi için 10 000 nüfusun yetersiz olması yanında, salt nüfus kriterinin de ölçü olamayacağını belirtmek gerekir. 2000 yılında yapılan son genel nüfus sayımına göre Yomra nüfusu 3 092 kişi artarak 13 346'ya yükselmiştir.

Şekil 1. Yomra'nın Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Durumu (1940–2000).

Aktif ve bağımlı nüfusun belirlenmesi bakımından nüfusun geniş aralıklı olarak gruplandırılması gerekir. Buna göre Yomra nüfusunun % 28.5'i (3 812 kişi) çocuklardan (0-14 yaş), % 66.3'ü (8 848 kişi) yetişkinlerden (15-64 yaş) ve % 5.2 kadarı da (686 kişi) yaşlılardan (65+ yaş) oluşmaktadır. 0-14 ve 15-64 yaş gruplarında erkek nüfus fazlalığı, 65 ve daha yukarı yaşlarda ise kadın nüfus fazlalığı bulunmaktadır. Yomra'da nüfusun bağımlılık oranı % 50.8'dir. Bu değer, % 52.7'lik bağımlılık oranına sahip Trabzon (D.İ.E., 2000: 46) ve % 55.1'lik bağımlılık oranına sahip Türkiye (D.İ.E., 2004: 37) ortalamasından düşüktür.

Yomra'nın belediye yönetim bölgesi yüzölçümü 1 353 hektar ve 2000 yılı verilerine göre de nüfusu 13 346 kişidir. Buna göre Yomra'daki ortalama nüfus yoğunluğu 9.9 kişi/ha'dır. Bu ortalama değer Sancak mahallesinde 13.9 kişi/ha ile en yüksek değere ulaşırken, Çamlıca mahallesinde 2.7 kişi/ha ile en düşük değeri gösterir.

6. Başlıca Fonksiyonlar

Kelime karşılığı olarak iş, görev, hizmet gibi anlamlara gelen fonksiyon kavramı, geniş anlamda zaman içinde akıp giden faaliyetler ya da yapılan iş anlamına gelmektedir (Karaboran, 1989: 87). Bunun dışında fonksiyon kavramı bir yerleşmenin ortaya çıkışını, gelişmesini ve büyümesini sağlayan faaliyetler şeklinde de tanımlanır (Doğanay, 1983: 38). Bir yerleşmenin büyüklüğü ve önemi genellikle onun ekonomik etki sahasının genişliği ile orantılıdır. Fonksiyonlar aynı zamanda yerleşmelerin kır ve şehir olarak sınıflandırılmasında da kullanılan temel ölçütlerden birisidir.

Yerleşmelerin kuruluşunu ve gelişmesini sağlayan pek çok fonksiyon bulunmaktadır. Bu fonksiyonlara göre yerleşmeleri sınıflandırırken, faal nüfusun sektörlere dağılımına bakılır. Bu dağılıma göre hâkim fonksiyon belirlenerek, yerleşmenin fonksiyonel sınıflandırmadaki yeri de tespit edilir. Ancak bunun yapılabilmesi için iş gücünün ekonomik faaliyet kollarına dağılım durumunun bilinmesi gerekir.

2000 Genel Nüfus Sayımı'na göre, Yomra'daki çalışma çağı nüfusu 8 848 olup, bunun ancak % 31.3'ü (2 770 kişi) iktisaden faal durumdadır. Yomra'da faal nüfus oranının oldukça düşük olmasında, çalışma çağındaki nüfusun önemli bir kısmının işsizliği ve 15-24 yaş grubundaki nüfusun da büyük bir kısmının öğrenci olması gibi faktörler rol oynamıştır.

Yomra'da faal nüfusun (2 770) % 64.2'si (1 779) hizmetler, % 21.8'i (603) sanayi ve % 14.0'ı (388) da tarım fonksiyonunda istihdam edilmektedir (Tablo 2). Bu verilerden anlaşılacağı üzere Yomra, tarım dışı fonksiyonların geliştiği bir yerleşmedir. Nüfusun % 86.0'ı tarım dışı sektörlerde çalışıyor olsa da Yomra'nın bir şehir yerleşmesi olduğunu kabul etmek doğru değildir. Çünkü bir yerleşmenin şehir olup olmadığı belirlemede başka ölçütler de dikkate alınmaktadır.

Ülkemizde özellikle coğrafyacı bilim adamları arasında kır-şehir ayrımı önemli bir tartışma konusudur. Nüfus, fonksiyonlar, plânlama, merkezîyet gücü, fizyonomik görünüm ve hayat tarzı bu sınıflandırmada belirleyiciler olarak kullanılmaktadır (Köse, 1996: 1). Bazı coğrafyacılar göre 10 000 ve daha fazla nüfuslu yerleşmelerde tarımın hem önemi azalmakta ve hem de diğer şehirseller fonksiyonlar kendilerini hissettirmeye başlamaktadır (Tümertekin, 1965: 2). Böyle olmakla birlikte salt sayısal veriler, bir yerleşmenin sınıflandırılmasında yeterli ölçütler değildir. Bilindiği üzere merkezî yerler çeşitli işlevsel özellikleri ile belirli bir sahayı etki bölgesinde bulundurlar. Şehir yerleşmelerinin merkezîyet gücü büyük ölçüde, buralarda toplanmış olan fonksiyonların çeşitliliğine bağlıdır (Gottmann, 1976: 5-6). Bunun yanında etki bölgesindeki ekonomik potansiyelin yüksek olması ve nüfus fazlalığı da merkezî yerin gelişimini etkileyen temel unsurlar

arasındadır. Bu açıdan bakıldığında Yomra, 1959 yılında ilçe yönetim merkezi durumuna getirilmiştir. Yönetim fonksiyonunun önem kazanması, diğer fonksiyonların da gelişmesine zemin hazırlamıştır. Ancak Trabzon'a 15 km mesafede olması, yönetim bölgesi nüfusunun azlığı, ekonomik faaliyetlerin yetersizliği ve ülke içine gerçekleşen göçler, Yomra'nın merkezilik özelliğinin güçlenmesini büyük ölçüde engellemiştir.

Tablo 2. Yomra'da Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı (2000).

Fonks.	Tarım	Hizmetler				Sanayi	Toplam
		Yönetim, Eğitim ve Kültür, Sağlık	Ulaşım	Ticaret	Diğerleri		
Çalışan Nüfus	388	900	231	504	144	603	2 770
%'si	14.0	32.5	8.3	18.2	5.2	21.8	100.0
Toplam	388	1 779				603	2 770
%'si	14.0	64.2				21.8	100.0

Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Trabzon, s. 168-169.

Yomra'nın nüfusu, 2000 yılı verilerine göre, 13 346 kadardır. İlçe yönetim merkezi olan Yomra, D.İ.E.'ne göre bir şehir yerleşmesidir. Kuşkusuz bu yaklaşımı coğrafi olarak kabul etmek mümkün değildir. Zira bir yerleşme kanunla idarî statü kazanır ama oranın şehir olup olmadığını coğrafya belirler. Bazı coğrafyacıların ittifak ettiği 10 000 nüfus kriterine göre de Yomra'yı şehir kabul etmek gerekir. Ancak bu nüfus kriterinin günümüzde oldukça yetersiz kaldığı bilinen bir gerçektir (Özgür, 1996: 31-32). Kaldı ki, Merkez Sağlık Ocağı'nın 2006 yılı verilerine göre Yomra nüfusunun 9 839 olması dikkat çekicidir. O halde Yomra, 10 000 nüfus kriterine göre de şehir değildir. 442 sayılı Köy Kanunu dikkate alındığında Yomra bir kasaba yerleşmesidir. Yine birçok coğrafyacının kabul ettiği 20 000 nüfus kriterine (Özçağlar, 1997: 9) göre de Yomra, bir kasabadır. Faal nüfusun (2 770 kişi) sadece %14'ünün (388 kişi) tarım, geriye kalan % 86.0'ının (2 382 kişi) tarım dışı sektörlerde çalıştığı Yomra, bir şehir yerleşmesi olarak değerlendirilebilir. Ancak ülkemizdeki birçok kasaba yerleşmesinde temel geçim kaynağının tarım olmadığını hatırlamamız gerekir. Nitekim bu yerleşmelerin temel işlevi, tarımla uğraşan kırsal nüfusa, mal ve hizmet sağlamaktır. Bu değerlendirmelerden anlaşılacağı üzere Yomra, bazı şehirsal fonksiyonların gelişme gösterdiği kasaba yerleşmelerine bir örnektir.

6.1. Tarım Fonksiyonu

Tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerin merkezi durumundaki küçük şehirler ve kasabalar, çevre kırsal yerleşmelerdeki üretim fazlalıklarını tüketmek ve kır nüfusunun üretmediği malları tedarik etmek gibi bir fonksiyonu üstlenmişlerdir. Bu

nedenle şehir ile etki bölgesi arasındaki ilişkiler karşılıklıdır (Göney, 1977: 75-76). Birçok şehrin kurulup gelişmesinde etkili olan tarım fonksiyonu geçicidir (Tümertekin,1973: 48). Özellikle nüfus artışı ve diğer hizmetlerin gelişmesine bağlı olarak bu fonksiyon oransal olarak azalmaktadır. Esasında tarım fonksiyonu etki bölgesinde yürütülen bu faaliyetlerin yerleşmenin gelişimine yaptığı katkı ölçüsünde ele alınmalıdır.

Yomra'da faal nüfusun % 14.0 (388 kişi) kadarı tarım fonksiyonunda çalışmaktadır. Yomra ilçesi yüzölçümünün (20 700 ha) yaklaşık % 36.7'si (7 578 ha) tarım arazisi, % 29.4'ü (6 090 ha) çayır ve mera arazisi, % 25.3'ü (5 236 ha) ormanlık arazi ve % 8.6 kadarı da (1 796 ha) kültür dışı arazilerden oluşmaktadır. Tarım arazilerinin de ürünlere dağılımına bakıldığında, fındık bahçelerinin % 82'lik (6 214 ha) bir oranla başta bulunduğu görülür. Geri kalanları ise sebze ve meyve bahçeleri oluşturmaktadır. Ancak sebze ve meyve tarımı daha çok geçim tipi olarak yürütülmektedir. Son yıllarda alternatif ürün olarak kivi yetiştiriciliği, Kaşüstü beldesi ile Kayabaşı, Kömürcü ve Yokuşlu köylerinde sürdürülmektedir. Yomra'nın Gürsel Mahallesi'nde de örnek kivi bahçeleri bulunmaktadır. Yomra'nın iklim bakımından kivi tarımına elverişli olmasına rağmen, pazarlama sorunları üretimin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Yıllık yağış tutarlarının düşük olması, Yomra'da çay tarımının gelişmesini engellemiştir. Nitekim Yomra'da Kömürcü ve Taşdelen köylerinde sadece 47 hektarlık bir çay bahçesi bulunmaktadır. Bunun yanında seracılık geliştirilmeye çalışılan tarımsal faaliyetler arasındadır.

Coğrafi çevrenin şekillenmesini yakından etkileyen iklim, özellikle nüfusun dağılışı ve yoğunluğu yanında sürdürülen ekonomik faaliyetlerde de temel belirleyicilerden birisidir. Doğu Karadeniz kıyı kuşağında, denizel etkilerin kuvvetle hissedildiği ve her mevsimi yağışlı nemli-ılıman bir iklim etkilidir. Yomra'da yıllık ortalama sıcaklık değeri 14.6 °C, yıllık ortalama yağış miktarı ise 822.7 mm kadardır.² Hemen her mevsim yağış görülmekle birlikte, toplam yağış miktarının nispeten düşük olması, Yomra çevresinde çay tarımının ekonomik olarak sürdürülmesini engellemiştir. Bunun yanında belirtilen iklim özellikleri, ilçede yoğun bir fındık tarımının gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Yomra ilçesinin tarımsal yapısı incelendiğinde, ekonominin büyük ölçüde fındık tarımına dayandığı görülür. İlçede tarımla uğraşan nüfusun da en önemli geçim kaynağını fındık oluşturur. Trabzon ilinde fındık dikili alanlar bakımından Merkez ve Arsin ilçelerinden sonra üçüncü sırada gelmektedir (Doğanay, 2005: 241). Tarım arazilerinin % 82'lik bir kısmını oluşturan fındık bahçelerinden yıllık ortalama 8 000 ton ürün elde edilir.

² İlgili veriler D.M.İ.G.M.'den alınmıştır.

Böyle olmakla birlikte, son yıllarda fındık politikasında beliren istikrarsızlık yöre ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Ülke genelinde dikim alanlarının aşırı genişlemesi, pazarlama sorunları, aile başına düşen fındık bahçelerinin küçük olması, verim ve kalite düşüklüğü, bakım faaliyetlerinin yetersizliği fındık tarımının karşı karşıya bulunduğu sorunları oluşturmaktadır. Bunun yanında Doğu Karadeniz kıyılarında Kasım-Nisan ayları arasında etkili olan fön rüzgârları (Erinç, 1961: 15-30), fındık tarımını olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim özellikle ilkbahar başlangıcındaki fönlü devrelerde artan sıcaklıklar, fındık ağaçlarının tomurcuk vermesine neden olur ve daha sonra meydana gelebilecek don olayları üretimin önemli ölçüde düşmesine yol açar. Fındıkta yaşanan kalite sorunları, Yomra'da faaliyet gösteren fındık entegre tesisinin ihtiyacı olan fındığı diğer üretim bölgelerinden temin etmesine neden olmaktadır.

Yomra ilçesinde 6 500 büyükbaş ve 3 500 küçükbaş olmak üzere toplam 10 000 baş hayvan beslenmektedir. Böyle olmakla birlikte, hayvancılık daha çok halkın geçimini desteklemeye yönelik olarak sürdürülmektedir. Hayvan ırklarının et ve süt verimlerinin düşük olması, tarıma dayalı sanayi tesislerinin olmayışı ve hayvan yemlerinin pahalı olması hayvancılığın gelişmesini engellemektedir. Bunun yanında Yomra'da 60 aile arıcılık faaliyeti ile uğraşmaktadır. Yaklaşık 3 500 kovanın bulunduğu ilçede yıllık ortalama bal üretimi 60-70 ton arasında değişmektedir. Burada da karşılaşılan temel sorun bal veriminin düşük olmasıdır.

Yomra'da önem taşıyan ekonomik faaliyetlerden birisini de balıkçılık oluşturur. Kasabanın batısındaki balıkçı barınağında, 35 tekne ile kıyı balıkçılığı yapılmaktadır. Ayrıca Özdil ve Oymalıtepe beldeleri ile Tandırlı ve Kömürcü köylerinde kapasiteleri 10-30 ton arasında değişen dört adet alabalık tesisi bulunmaktadır. Bunun yanında son yıllarda deniz kafes balıkçılığında da önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Kapasiteleri 1 000 ton olan iki adet kafes balıkçılığı işletmesi bulunmaktadır. Deniz alabalığının yetiştirildiği bu tesislerde, 2005 yılı itibariyle, 350 ton kadar üretim yapılmıştır. Üretilen balıklar Trabzon'a, Maçka ve Çamburnu'ndaki turistik tesislere ve yaylalara pazarlanmaktadır.

6.2.Hizmetler Fonksiyonu

Yomra'da faal nüfusun % 64.2 kadarı (1 779 kişi) hizmetler fonksiyonunda istihdam edilmektedir. Bu verilere göre kasabanın hâkim fonksiyonu, hizmet sektörüdür (Tablo 2).

Yomra'da birçok fonksiyonun gelişmesini sağlayan temel etken, yerleşmenin 1959 yılında ilçe yönetim merkezi durumuna getirilmesidir. İdarî bir merkez olması nedeniyle

oluşturulan kamu hizmetleri, nüfus artışına zemin hazırlamış ve diğer hizmet sektörlerinin de gelişmesini sağlamıştır.

6.2.1.Yönetim Fonksiyonu

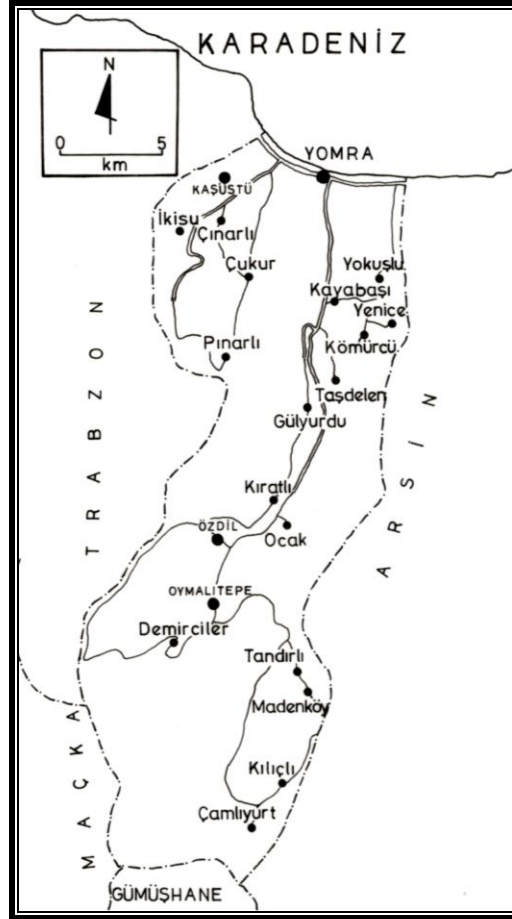
Bir yerleşmenin merkezî yer özelliği kazanmasında şüphesiz idarî fonksiyon başta gelmektedir. Ancak bir yerleşme merkezinin idarî görev üstlenmeden de gelişerek kasaba, hatta şehir özelliği gösterdiği unutulmamalıdır (Özçağlar, 1996: 17). Ülkemizde özellikle küçük yerleşmelerin idarî bir statüye kavuşması, nüfus artışı ve diğer fonksiyonların da gelişmesini teşvik etmektedir. Bilindiği üzere bu fonksiyon kır ve şehir ilişkilerini geliştiren, şehre merkezîyet gücü kazandıran bir özelliğe sahiptir (Güner, 1997: 86-87). Zira bu fonksiyonun uygulayıcısı durumundaki çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri, genellikle il ve ilçe merkezlerinde toplanmışlardır (Yazıcı, 1995: 201).

Yomra, geçmişten günümüze hemen her dönem bir yönetim merkezi olarak dikkati çekmiştir. Osmanlı idaresine katıldıktan sonra 1 515 yılında Trabzon, sancak merkezi olmuştur. Yomra ise Trabzon merkez kazasına bağlı bir nahiye yerleşmesi durumundaydı. Bu idarî yapılanma Yomra'nın ilçe yönetim merkezi olduğu 1959 yılına kadar devam etmiştir. 1486 yılında Yomra'nın nüfusu 1 532 kişi, 1583'te ise 901 kişi kadardı. 1870 yılında ise Yomra nahiyesinin toplam nüfusu 11 451 kişi kadardı. Bu nüfus verilerinden de anlaşılacağı üzere, etki sahasının darlığı yanında ekonomik potansiyelinin de düşük olması, Yomra'nın küçük bir merkez olarak kalmasına neden olmuştur. Oysaki Yomra Deresi vasıtasıyla belli bir kırsal bölgenin dışarıya açılan kapısı olması yanında, kıyı kuşağındaki ulaşım güzergâhında bulunması, Yomra'nın başlıca avantajlarını oluşturmaktadır. Böyle olmakla birlikte Trabzon'a çok yakın ve etki sahasının dar olması, Yomra'nın gelişmesini büyük ölçüde engellemiştir. Bu nedenle Yomra, 1960'lı yıllara kadar büyük bir köy görünümündeydi.

Yomra'nın 1959 yılında ilçe yönetim merkezi haline getirilmesi, yönetim fonksiyonunu güçlendirmiştir. Zaten bu dönemden sonra nüfus miktarında artışlar dikkati çekmektedir. Ancak idarî taksimatta zaman zaman yapılan değişiklikler Yomra'nın yönetim fonksiyonunu zayıflatmış ve buna bağlı olarak da gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Örneğin 1945 Genel Nüfus Sayımı'nda Yomra'nın 45 köyü ve 38 053 nüfusu bulunmaktaydı. 1950'de ise köy sayısı 22'ye, nüfus miktarı 17 796'ya düşmüştür. Bazı köylerin Trabzon Merkez ilçeye, bazılarının ise Arsin ilçesine bağlanması, yönetim etki alanının önemli ölçüde daralmasına neden olmuştur.

2000 yılı itibarıyla Yomra ilçesi yönetim alanı 207 km² olup, toplam 17 köy ve 3 tane de belediye örgütlü kasaba yerleşmesi bulunmaktadır (Harita 3). Belediye örgütlü

kasaba yerleşmelerinden Kaşüstü'nün 3 893, Oymalıtepe'nin 4 564 ve Özdil'in ise 7 388 nüfusu bulunmaktadır. 2000 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Yomra ilçesi yönetim bölgesi nüfusu 39 736 kişi kadardır. Köy yerleşmelerinin nüfusları ise 1 156 (İkisü) ile 340 (Kılıçlı) arasında değişmektedir. Bu köylerden Yomra'ya en uzak olanları Çamlıyurt (43 km), Tandırlı (41 km), Kılıçlı (40 km) ve Maden (38 km) köyleri, en yakınları ise İkisü ve Kayabaşı (4 km), Çınarlı ve Kömürçü (5 km) köyleridir (Harita 3). Yomra'ya yakın olan yerleşmelerde yönetim fonksiyonunun önemi artarken, mesafe arttıkça bu fonksiyonun gücü de azalmaktadır.

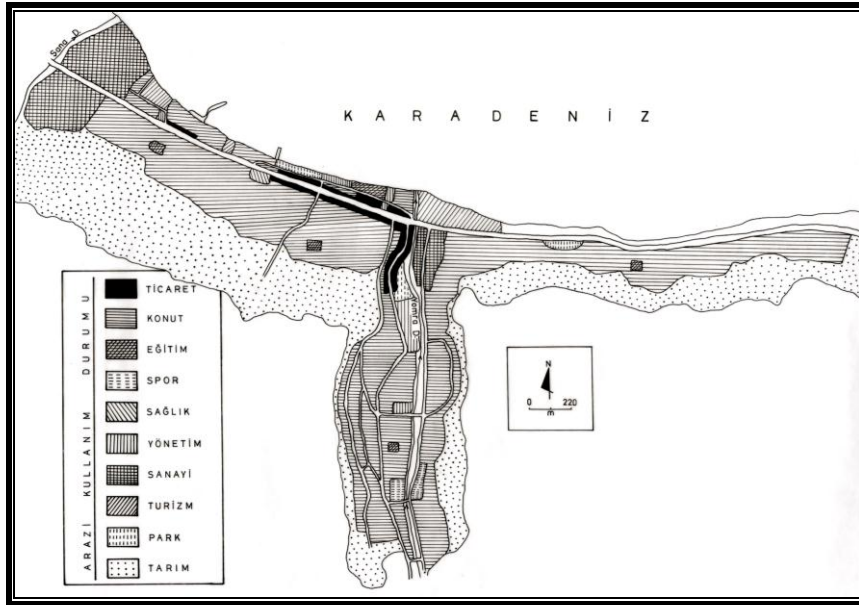

Harita 3. Yomra İlçe Yönetim Bölgesi Haritası.

Yomra'nın Başlıca Fonksiyonel Özellikleri

Yomra'da 2006 yılı itibariyle yönetim fonksiyonunda 232 kişi istihdam edilmektedir. Kamu hizmet birimleri içerisinde en fazla iş gücü çalışanları sırasıyla Kaymakamlık (81 kişi), Belediye (40 kişi), Posta İşletme Müdürlüğü (24 kişi), İlçe Emniyet Müdürlüğü (22 kişi), Kadastro Müdürlüğü (22 kişi), Köy Hizmetleri Şantiye Şefliği (13 kişi), Tarım İlçe Müdürlüğü (12 kişi) ve Fiskobirlik'tir (9 kişi). Yomra gibi küçük yerleşme birimlerinin tipik özelliklerinden birisi de, yönetim fonksiyonunun etkin bir role sahip olmasıdır. Nitekim sahada yaptığımız gözlemler neticesinde, ilçe nüfusunun Yomra'yı resmî işlerin yürütüldüğü bir merkez olarak değerlendirdikleri görülmüştür.

Yomra'da imar plânı yapılan toprakların (381 ha), 1.4 ha kadarı yönetim fonksiyonu sahalarına ayrılmıştır. Tüm küçük ve orta büyüklükteki şehirler gibi, yönetim fonksiyonu sahası olarak belirli bir alan yoktur (Tolun-Denker, 1974-1977: 97). Böyle olmakla birlikte Sancak (1.25 ha) ve Gürsel (0.15 ha) mahalleleri, bu fonksiyonun yoğunlaşma sahalarıdır.

Harita 4. Yomra'da Fonksiyonel Arazi Kullanılışı.

6.2.2.Eğitim ve Kültür Fonksiyonu

Yomra'daki eğitim ve kültür fonksiyonu içerisinde kuşkusuz eğitim hizmetleri başta gelmektedir. Kasabadaki eğitim kurumları, yakın yerleşmelerden güneybirlik gelenlerle birlikte, yönetim bölgesindeki köy yerleşmelerini de etkisi altında tutmaktadır.

Yomra'da 2006 yılı itibariyle 3 ilköğretim ve 2 ortaöğretim okulu olmak üzere toplam 5 örgün eğitim kurumu bulunmaktaydı. Bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı ise 2 282 kadardı. Öğrenci sayısı Yomra nüfusunun yaklaşık % 17'sini oluşturur. Ancak ilköğretim okullarının özellikle ikinci kademesine 230 öğrenci taşınmalı sistemle gelmektedir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Yomra'daki ilköğretim okullarında toplam 1 504 öğrenci öğrenim görmekteydi. Bunların da 230'u Namık Kemal ve Gürsel mahalleleri ile Yenice ve Yokuşlu köylerinden Yavuz Selim İlköğretim Okulu'na taşınmalı sistemle gelmektedirler. İlköğretim okullarından en fazla öğrencisi olan Merkez İlköğretim Okulu (1 172)'dir. İlköğretim okullarının mahallelere dağılımına bakıldığında Sancak, Çamlıca ve Gürsel mahallelerinde birer okulun bulunduğu görülür.

Eğitim ve kültür fonksiyonu bakımından ortaöğretim okulları, Yomra'nın fonksiyonel etki bölgesini daha fazla genişletmektedirler. Ortaöğretim kurumlarının en büyüğü toplam 493 öğrencisi bulunan Yomra Lisesi'dir. 285 öğrencinin öğrenim gördüğü Yomra Fen Lisesi ise, merkezî sınavla öğrenci aldığı için, daha geniş bir etki sahasına sahiptir. Yomra'daki iki orta dereceli okul da Sancak Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hemen her alanda olduğu gibi eğitim alanında da Sancak Mahallesi, Yomra'nın merkezini oluşturmaktadır.

Yomra'nın kültürel hayatını destekleyen bu okullar, aynı zamanda hizmet sektöründe önemli bir istihdam yaratmıştır. Nitekim 2005-2006 eğitim-öğretim yılında örgün öğretim kurumlarında 125'i öğretmen ve 17'si de yardımcı hizmet personeli olmak üzere toplam 142 kişi istihdam edilmekteydi. Bunun dışında İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü (9 kişi), Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü (4 kişi) ve Halk Kütüphanesi (2 kişi) çalışanları eklendiğinde bu sayı 157'ye ulaşmaktadır.

Örgün eğitim kurumları dışında Yomra'da eğitim hizmetleri veren bir diğer kuruluş, Halk Eğitim Merkezi'dir. Her yıl düzenlediği meslekî ve kültürel kurslarla özellikle genç nüfusa çeşitli beceriler kazandırılmaktadır. Nitekim 2005-2006 eğitim-öğretim yılında 30 değişik branşta 89 kurs düzenlenmiştir. Bu kurslara katılan 1 722 kursiyerin 1 421'i başarılı olarak sertifika almaya hak kazanmışlardır. Aynı yıl Halk Eğitim Merkezi bünyesinde 18 öğrencisi olan bir de ana sınıfı açılmıştır. Ayrıca düzenlenen okuma yazma kursları, okuryazarlık oranının da artmasına yardımcı olmaktadır.

Yomra'da 1985 yılında açılmış bir de Halk Kütüphanesi bulunmaktadır. 2006 yılı itibariyle 6 000 kitabın bulunduğu kütüphanede, günlük gazeteler ve 20 kadar da süreli yayın takip edilmektedir. Kütüphanede bulunan eserlerin çoğunluğu edebiyat özellikle de

hikâye ve roman türü kitaplardır. Okuyucuların büyük bir çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu kütüphaneden 2005 yılında yaklaşık 11 500 kişi yararlanmıştır.

Yomra'da nüfusun azlığı yanında Trabzon şehrine çok yakın olması, kültürel hayatı destekleyen dersane, sürücü kursu, bilgisayar kursu, dil kursu, yerel radyo, televizyon, sinema ve tiyatro gibi kültürel etkinlikler ortaya çıkmamıştır. Yomra'dan Trabzon'a erişebilirliğin çok kolay olması, birçok fonksiyonda olduğu gibi, kültür fonksiyonu etki sahasını da önemli ölçüde daraltmıştır.

Yomra'da sportif faaliyetlerin, halkın katılımını sağlayacak ölçüde, gelişmiş olduğunu söylemek oldukça zordur. Çünkü bu amaçlara hizmet edecek tesis sayısı son derece yetersizdir. Yomra'da 1 adet toprak zeminli stadyum, 1 adet halı saha ve 1 de inşaatı tamamlanmak üzere olan spor salonu bulunmaktadır.

6.2.3.Sağlık Fonksiyonu

Yomra'nın çevresindeki kırsal yerleşmelere sunduğu hizmetlerden biri de, sağlık hizmetleridir. Yomra'da sağlık hizmetleri Merkez Sağlık Ocağı ve eczaneler (5 tane) tarafından yürütülmektedir. 2006 yılı itibariyle Yomra'da sağlık fonksiyonunda 7'si doktor, 17'si hemşire-ebe-sağlık memuru ve 16'sı da yardımcı hizmet personeli olmak üzere toplam 40 kişi hizmet vermekteydi.

Yomra'daki en önemli sağlık kuruluşu Merkez Sağlık Ocağı'dır. Hasta muayenesi ve tedavisi gibi birinci basamak sağlık hizmetlerinin verildiği merkezde 1'i uzman olmak üzere 7 doktor, 17 hemşire-ebe-sağlık memuru ve 4 de yardımcı hizmet personeli istihdam edilmektedir. Buraya başvuran hastalardan ileri tetkik ve tedavi gerektirenler, Trabzon'daki hastanelere sevk edilmektedir.

Yomra'ya merkezilik özelliği kazandıran hizmetlerden birisi olan sağlık fonksiyonu, hemen tüm ilçeyi etki bölgesinde bulundurur. Bununla birlikte uzman doktor eksikliği yanında, bazı hastalıkların teşhis ve tedavilerinin ancak tam teşekküllü hastanelerde yapılabilmesi gibi nedenlerle, Trabzon'daki sağlık kuruluşlarından yoğun olarak yararlanılmaktadır. Bu nedenle Yomra, Trabzon'un sağlık fonksiyonu etki bölgesinde bulunmaktadır.

6.2.4.Ulaşım Fonksiyonu

İşlek ticaret yollarının kesişme noktaları, ekonomik potansiyelleri yüksek olan yerlerdir. Hatta ulaşım, yeni yerleşmelerin ortaya çıkmasına ve gelişmesine zemin hazırlayan bir faktör olarak da dikkati çekmektedir. Buna örnek olarak Trabzon

gösterilebilir. Nitekim Trabzon'un Doğu Karadeniz kıyılarının en büyük şehri olmasında, kara ve deniz yollarının burada buluşması etkili olmuştur.

Kara ve denizyolu bağlantıları olan Yomra'da, hizmetler fonksiyonunda istihdam edilen nüfusun (2 101) % 8.3'ü (231) ulaşım fonksiyonunda çalışmaktadır. Bu veriler, Yomra'da ulaşımın çok önemli bir hizmet fonksiyonu olmadığını göstermektedir. Karayolu araçlarının transit geçiş yapmaları ve kuzey-güney doğrultusunda ulaşım bağlantısının oldukça zayıf olması, bu fonksiyonun gelişmesini engellemiştir.

Bir kıyı yerleşmesi olan Yomra, deniz ulaşımı imkânlarından pek fazla yararlanamaz. İç kesimlerle ulaşım bağlantısının yetersiz olması, büyük bir liman yapımına da imkân vermemiştir. Yomra'nın batısında Sancak Mahallesi'nde faaliyette olan iskele, bir balıkçı barınağı görevi görmektedir. Dolayısıyla Yomra balıkçı barınağı, yük ve yolcu taşımacılığında herhangi bir önem taşımaz.

Anadolu yarımadasında dağ sıraları ve onları izleyen vadilerin doğu-batı yönlü olmaları, kuzey-güney yönünde ulaşım bağlantılarını sınırlandırmıştır. Buna bağlı olarak da yollar genellikle vadileri ve kıyı kesimlerini takip etmektedirler. Yomra'nın da ana ulaşım bağlantısını doğu-batı doğrultusunda gelişen Karadeniz Sahil Yolu oluşturur. Günümüzde Samsun-Sarp arasındaki bu yolun standartlarını yükseltmek için yoğun bir çalışma sürdürülmektedir. Eski yol kasabanın içerisinden geçerken, yeni yol kuzeyden hemen Karadeniz'in kıyı kesiminden geçirilmektedir. Bu amaçla Sancak ve Namık Kemal mahallelerinin kıyı kesiminde, denizin doldurulması ile kazanılmış, yaklaşık 100 dönümlük arazi kullanılmaktadır. Tamamlandığında ulaşımı önemli ölçüde rahatlatarak olan bölünmüş karayolu, Yomra'nın Karadeniz'e olan bağlantısını olumsuz yönde etkilemiştir. Günümüzde Yomra'da trafik yoğunluğunun en fazla olduğu güzergâh Karadeniz Sahil Karayolu'dur. Bu yol kenarlarına zaman zaman araçların park edilmesi, oldukça tehlikeli bir görünüm arz etmektedir. Ancak yeni karayolunun hizmete girmesi, bu sorunu önemli ölçüde giderecektir.

Yomra'nın ulaşım fonksiyonunu; şehirlerarası ulaşım, kasaba ile köyler arasındaki ulaşım ve kasaba içi ulaşım şeklinde üçe ayırarak incelemek mümkündür. Şehirlerarası ulaşımında Yomra, bir başlangıç noktası değildir. Bu nedenle Rize ile Trabzon'un Of, Sürmene, Araklı ve Arsin ilçelerinden gelen otobüsler Yomra'dan yolcu almaktadırlar. Ama aynı zamanda birçok yolcu, şehirlerarası ulaşım için Trabzon otobüs terminalini kullanmaktadırlar. Yomra'nın Trabzon'a uzaklığı 15 km, Rize'ye 60 km, Giresun'a 151 km, Ordu'ya 196 km, Samsun'a 361 km, Ankara'ya 779 km ve İstanbul'a uzaklığı ise 1 093 km kadardır.

Bilindiği üzere Doğu Karadeniz kıyı kuşağı, yerleşme merkezlerinin yoğunluk kazandığı bir sahadır. Bu nedenle kıyı kesiminde, özellikle de doğu-batı doğrultusunda, yoğun bir yolucu taşımacılığı ortaya çıkmıştır. Trabzon ile Rize arasındaki yerleşmelerin karşılıklı seferlerinde Yomra, bir geçiş noktası durumundadır. Ayrıca Trabzon Belediyesi, Of'a kadar yolcu taşımacılığı yapmaktadır. Bu nedenle Yomra'da ikamet eden nüfusun kıyı boyunca ulaşım bağlantıları son derece kolaydır.

Yomra ilçe yönetim bölgesindeki 17 köy ve 3 kasaba yerleşmesi ile karayolu bağlantısı bulunmaktadır. Kasabalardan Kaşüstü'nün Yomra'ya uzaklığı 2 km, Özdil'in 17 km ve Oymaltepe'nin ise 18 km kadardır. Bu yerleşmelerle ulaşım bağlantısının sağlandığı karayollarının standartları nispeten yüksekken, köy yollarının önemli bir kısmı stabilize değildir. Yeryüzü şekillerinin engebeli olması ve yüksek yağış değerleri, özellikle kırsal kesimdeki yol yapım ve bakım çalışmalarını zorlaştırmaktadır. Tüm köylerle günlük ulaşım bağlantısı kurulmakla birlikte, Yomra'ya en uzak olan Çamlıyurt (43 km), Tandırlı (41 km), Kılıçlı (40 km) ve Maden (38 km) köyleri ile bağlantı daha zayıftır. Trabzon'un yakın olması, birçok köyün de doğrudan Trabzon'a sefer yapmalarına neden olmaktadır. Nitekim Özdil ve Oymaltepe belediyeleri de benzer şekilde Trabzon'a yolcu taşımacılığı yaparlar. Yomra'da çevre köylere sefer düzenleyen ulaşım araçları, durak yeri olarak genellikle Sancak Mahallesi'ndeki Hükümet Caddesi'ni kullanırlar.

Küçük ve tek merkezli bir yerleşim birimi olan Yomra'da, ulaşım büyük ölçüde yaya olarak sağlanmaktadır. Dolayısıyla kasabada, düzenli bir yolcu taşımacılığı söz konusu değildir. Yomra'nın merkezini oluşturan Sancak ve Gürsel mahallelerinin küçük bir sahada toplanması, ulaşımın yaya olarak sağlanmasına zemin hazırlamıştır. Ancak Sancak, Gürsel, Namık Kemal ve Çamlıca mahallelerinin güney kesimlerine minibüs seferleri yapılmaktadır.

Yomra'nın Trabzon havaalanına 10 km mesafede bulunması, yolcuların hava ulaşımından da rahatlıkla yararlanabilmelerine imkân tanımıştır.

6.2.5. Ticaret Fonksiyonu

Şehirlere merkezîyet gücü kazandıran en önemli ekonomik faaliyetlerden birisi de ticaret fonksiyonudur. Zira şehirler, etki sahasındaki yerleşmelerin ticarî hizmet merkezleri durumundadırlar (Özçörekçi, 1944: 71). Özellikle küçük şehirlerin esas fonksiyonu, kırsal bir bölgenin ticarî merkezliğini yapmasıdır. Bu anlamda haftada bir kurulan pazar, şehrin ticarî fonksiyonunun da bir göstergesidir. Ülkemizdeki bazı kasabaların temel işlevi tarım değil, tarımla uğraşan kırsal nüfusa mal ve hizmet sağlamaktır (Benedict, 1971: 177-178).

2000 yılındaki verilere göre Yomra’da ticaret hizmetlerinde çalışanların sayısı 504 kişi olup, hizmetler sektöründe çalışanların % 18.2’sini oluşturur. Günümüzde Yomra’da bulunan ticarî işyeri sayısı 321 kadardır. Yönetim bölgesi nüfusunun azlığı yanında etki sahasının da oldukça dar olması, ticaret fonksiyonunu olumsuz yönde etkilemiştir. Buna bağlı olarak, bazı tarımsal ürünlerin (özellikle fındık) toptan ticareti dışında, perakende ticaret yapan küçük ölçekli işyerleri ticarî yapının temelini oluşturur. Bunlar arasında günlük ihtiyaçlara yönelik dükkânlar (bakkal: 43, manav: 1, kasap: 7) ve periyodik ihtiyaçları karşılayan dükkânlar (ayakkabı: 6, hazır giyim: 4, kırtasiye: 3, eczane: 5) sayısal fazlalık yönünden başta bulunur. Dolayısıyla Yomra’da perakende ticaretin sürdürüldüğü işyerleri, daha çok gıda ve giyim gibi günlük ve periyodik tüketim malları satan dükkânlardan oluşmaktadır. Bunun yanında mobilya (8 adet), elektrikli ev aletleri (4 adet), inşaat malzemeleri (12 adet), kuyumcu (2 adet) ve saatçi (3 adet) gibi uzun vadeli dayanıklı tüketim malları satan işyerleri de ihtiyacı karşılayacak düzeydedir.

Yomra nüfusunun az ve alım gücünün de nispeten düşük olmasına bağlı olarak, çeşitli malların bir arada satışa sunulduğu dükkânlar yaygınlaşmıştır. Büyük şehirlerdeki gibi iş ve ticaret sahası içinde bir ihtisaslaşma ve gruplaşma hemen hemen görmek mümkün değildir. Toptancılığın ve perakendeciliğin birbirine karıştığı işyerleri, belli bir düzenden yoksun olarak dağılmışlardır. Bilindiği gibi hemen bütün şehirlerde bir iş ve ticaret alanı bulunmaktadır. Ancak bu alanın merkezi iş sahasına dönüşmesi, nüfusu 100 000’in üzerindeki büyük şehirlerde gerçekleşmektedir (Tolun-Denker, 1976: 47-50). Küçük yerleşmelerin tipik özelliklerinden birisi de ticaret faaliyetlerinin bir ya da iki ana cadde üzerinde yoğunlaşmış olmasıdır. Benzer durumu Yomra’da da gözlemlemek mümkündür. Nitekim ticarî işyerlerinin çok büyük bir çoğunluğu Trabzon Caddesi üzerinde toplanmıştır (Fotoğraf 2). Bunun hemen kuzeyindeki Hükümet Caddesi ise ikinci derecede öneme sahiptir. Ticarethanelerin mahallelere dağılımına bakıldığında Sancak Mahallesi’nin (276 adet) başta geldiği görülür. Bunu Gürsel (28 adet) ve Namık Kemal (17 adet) mahalleleri takip eder.

Türkiye’deki şehir ve kasabaların büyük bir çoğunluğunda esas fonksiyon, ticaret ve idarî bölge merkezliğidir (Akçura, 1971: 192). Yomra’da Cumartesi günleri kurulan haftalık pazar bunun bir göstergesidir. Haftalık pazarın kurulduğu Cumartesi, ticarî aktivitenin en yüksek olduğu gündür. Bu pazarda daha çok gıda ve giyim malları satışa sunulmaktadır. Bunun yanında az olsa da kırsal kesimden getirilen tarımsal ve hayvansal ürünler pazarlanmaktadır. Yomra’nın etki sahasının ekonomik potansiyelinin düşük olması ve tarımsal faaliyetlerin daha çok geçim tipi olarak sürdürülmesi, pazara getirilen ürünleri

Yomra'nın Başlıca Fonksiyonel Özellikleri

sınırlandırmıştır. Haftalık pazar Sancak Mahallesi'nde boş bir alanda kurulmaktadır. Böylelikle trafikteki aksamaların da önüne geçilmektedir.

Fotoğraf 2. Trabzon Caddesi.

Yomra'da ticarî aktivitenin yüksek olduğunu söylemek mümkün değildir. Etki sahasındaki nüfus azlığı ve alım güçlerinin düşüklüğü yanında Trabzon'a ulaşımın çok kolay olması, bu durumun temel sebepleridir. Yomra'nın Trabzon'a 15 km mesafede olması, kasabanın Trabzon'un ticaret etki bölgesinde kalmasına neden olmuştur. Hatta Yomra'nın birçok köyü Trabzon'a güneybirlik gidiş-geliş yapmaktadırlar. Sonuç olarak, ulaşım faaliyetlerinin gelişmesi, Yomra'nın ticaret fonksiyonu etki bölgesini önemli ölçüde sınırlandırmış ve merkezilik özelliğini Trabzon'a kaptırmıştır.

6.2.6.Diğerleri

Yomra'da hizmetler fonksiyonunda istihdam edilen faal nüfusun (2 101 kişi), % 5.2'sini (144 kişi) diğer hizmet fonksiyonunda çalışanlar oluşturmaktadır. Bu başlık altında genel hizmet fonksiyonları olarak da değerlendirilebilecek olan muhasebe, noter, banka, sigorta şirketleri gibi malî kuruluşlar ele alınmıştır. Yerleşmelere merkezîyet gücü kazandıran özelliklerden birisi de malî kuruluşlardır. Bu anlamda Yomra'da muhasebe, noter, banka ve sigorta şirketlerinde 144 kişi istihdam edilmektedir.

6.3.Sanayi Fonksiyonu

Yomra'da sanayi faaliyetleri, istenilen ölçüde gelişme gösteremeyen ekonomik sektörlerden birisini oluşturur. Nitekim gerek tesis sayısı ve gerekse de çalışan iş gücü miktarları bunu açıkça göstermektedir. Modern sanayi tesisi olarak birkaç fabrika dışında,

atölye tipi küçük işletmelerin de gelişmemiş olduğu görülür. Yomra'da modern sanayi daha çok tarımsal ürünlerin işlenmesine dayalı olarak gelişmiştir. Nitekim Yomra'daki 4 modern sanayi tesisinin biri çay, biri fındık, bir diğeri de su ürünlerini işlemektedir.

Yomra'da faal nüfusun (2 770 kişi) % 21.8'i (603 kişi) sanayi fonksiyonunda istihdam edilmektedir. Bu değerden de anlaşılacağı üzere sanayi, hizmetler sektöründen sonra ikinci sırada gelmektedir. Sanayi sektöründeki nüfusun % 39.0'ı (235 kişi) modern sanayide, % 61.0'ı (368 kişi) ise imalat sanayisinde çalışmaktadır. İmalat sanayisinde istihdam edilen nüfusun % 87.5'i (322 kişi) inşaat işlerinde, %12.5'i ise (46 kişi) atölye tipi işyerlerinde çalışmaktadır. Hemen hiçbir şehirde hâkim fonksiyon durumunda olmayan inşaat sektörü, hızlı bir yapılaşma süreci içerisinde bulunan yerleşmelerde bu fonksiyonda çalışanların oranı yükselerek % 10'un üzerine çıkabilmektedir (Tümertekin, 1973: 51). Nitekim Yomra'da toplam faal nüfusun % 11.6'sını (322 kişi) inşaat işlerinde çalışanlar oluşturur. Yomra kasabasında inşaat fonksiyonunun önem kazanmasını, nüfus miktarının artışı yanında nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısında meydana gelen gelişim ve değişime bağlamak gerekir. Kasaba nüfusunun ekonomik seviyesinin yükselmesi ve ulaşımın gelişmesine bağlı olarak erişebilirliğin kolaylaşması ve ülkemizde modern yapı gereçleri üretimindeki gelişmeler sonucu, Yomra'da 1980'li yıllarda hızlı bir yapılaşma sürecine girilmiştir. Tüm bunların dışında Doğu Karadeniz'de inşaatçılık, oldukça eski ve geleneksel mesleklerden birisidir. Yomra'da da özellikle iş imkânlarının kısıtlı olması, insanların bu mesleğe yönelmesinde etkili olmuştur.

Yomra'da atölye tipi sanayi tesislerini kereste ve mobilya (16 adet) ile oto tamir ve bakım (8 adet) atölyeleri oluşturur. Atölye tipi işyerleri daha çok Sancak Mahallesi'ndeki Hükümet Caddesi ve Gürsel Mahallesi'nde Yomra Deresi boyunca toplanma özelliği göstermiştir. Esasında Yomra'da atölye tipi sanayi büyük ölçüde Kaşüstü beldesinde gelişmiştir. Nitekim burada 169 dükkânın bulunduğu ve daha çok mobilya imalatı yapılan Marangozlar Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır. Bunun dışında Kaşüstü'nde 5 tane daha modern sanayi tesisi faaliyet göstermektedir. Bu nedenle Yomra'da sanayinin yoğunlaşma alanını Kaşüstü beldesi oluşturmaktadır.

Yomra belediye yönetim bölgesinde bulunan 4 modern sanayi tesisinde toplam 235 kişi istihdam edilmektedir. Bunları kısaca incelememiz amacımız yönünden uygun olacaktır.

6.3.1.Özgün Gıda Fındık Entegre Tesisi

2000 yılında üretime başlayan tesis, Yomra'ya 2 km kadar uzaklıkta olup, Gürsel Mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktadır (Fotoğraf 3). Temel hammaddesini fındığın

Yomra'nın Başlıca Fonksiyonel Özellikleri

oluşturduğu fabrikanın yıllık fındık işleme kapasitesi 15-20 bin ton arasında değişmektedir. 90 kişinin istihdam edildiği tesiste kavrulmuş fındık, kıyılmış fındık, öğütülmüş fındık, fındık ezmesi, dilinmiş fındık gibi çeşitli yarı mamul fındık türleri üretilmektedir. Elde edilen bu ürünler ise büyük ölçüde çikolata ve şekerleme sanayisinde kullanılmaktadır. Üretimini büyük bir kısmını Avrupa Birliği ülkelerine pazarlayan fabrika, yurt içinde de Ülker firmasına satış yapmaktadır.

Fotoğraf 3. Özgün Gıda Fındık Entegre Tesisi.

Yomra'nın önemli bir fındık üretim bölgesi olmasına rağmen, fabrikanın ihtiyaç duyduğu hammaddeyi Düzce ve Bolu çevresinden temin etmesi oldukça dikkat çekicidir. Bu durumu temel sebebi ise, Yomra çevresinde üretilen fındığın yetersizliği yanında kalitesinin de düşük olmasıdır. Tesiste çalışan işçilerin Yomra'lı olması, Yomra'nın ekonomik hayatı açısından önem taşır. Çağdaş bir yaklaşımla üretimin yapıldığı fabrikanın herhangi bir işletme sorunu bulunmaz. Bununla birlikte, İstanbul ve İzmir limanlarına uzak olması ulaşım maliyetlerini arttıran bir unsur olarak değerlendirilebilir.

6.3.2. Atasoy Makine Tekstil Sanayi

Endüstriyel mutfak malzemelerinin üretildiği fabrika, 2006 yılında faaliyete geçmiştir. Bu anlamda büyük yemekhanelere, otellere, resmî dairelere, askerî birliklere, yemek firmalarına, çocuk yuvalarına, hastane, pastane ve fırınlara ihtiyaç duydukları makineler imal edilmektedir. Sancak Mahallesi'nde bulunan tesiste 15 kişi istihdam

edilmektedir. İşçilerin hemen tamamının Trabzonlu olduğu fabrikada, başta gelen sorunlardan birisi de kalifiye eleman bulma zorluğudur. Üretimde kullanılan krom ve nikel alaşımlı paslanmaz çelik, İstanbul'dan temin edilmektedir. Elde edilen ürünler yurt dışından Azerbaycan ve Gürcistan'a, ülkemizde ise Karadeniz Bölgesi başta olmak üzere İstanbul ve Aydın illerine pazarlanmaktadır. Bu fabrikanın da en önemli işletme sorunu, İstanbul'a uzak olması nedeniyle, maliyetlerin yaklaşık % 10 kadar artmasıdır.

6.3.3.Demçay Gıda Sanayi

Sancak mahallesinde bulunan fabrika, 1996 yılında faaliyete geçmiştir (Fotoğraf 4). Yıllık 5 000 ton yaş çay işleme kapasitesine sahip olan tesiste, 850-1 000 ton arasında değişen miktarlarda kuru çay üretimi yapılmaktadır. Üretilen kuru çay, Kaşüstü beldesinde bulunan tesiste paketlenerek satışa sunulmaktadır.

Fotoğraf 4. Demçay Fabrikası.

Mayıs-Ekim ayları arasında üretimin yapıldığı tesiste, 40'ı mevsimlik olmak üzere toplam 50 kişi çalışmaktadır. İşçilerin çoğunluğunu Yomra'dan gelenler oluşturmakla birlikte, Trabzon'un Akçaabat ilçesinden gelenler de bulunmaktadır. Yomra'ya yaklaşık 2 km uzaklıkta bulunan fabrikanın yaş çay alım yerlerini Of ve Sürmene (Trabzon) ilçeleri ile Yomra'nın Özdil beldesi oluşturur. Elde edilen ürünlerin Türkiye'nin hemen her tarafına pazarlandığı tesisin en önemli işletme sorunu, çiftçilerin kaliteli yaş çay üretmemeleridir.

6.3.4.Karadeniz Su Ürünleri Fabrikası

Sancak Mahallesi'nde bulunan fabrika, 1977 yılında hizmete girmiştir (Fotoğraf 5). Balık unu ve balık yağı üretimi yanında son yıllarda kafes balıkçılığı da yapılmaktadır. Çalışanların çoğunluğunu Yomra'dan gelenlerin oluşturduğu tesiste, 55'i mevsimlik olmak üzere toplam 80 kişi istihdam edilmektedir. Günlük 600 ton balık işleme kapasitesi olan fabrikada, işlenen balıkların büyük bir çoğunluğunu hamsi oluşturur. Bu nedenle bazı sezonlar Karadeniz'de hamsinin az oluşu, işletmenin en önemli sorunudur.

Kafes balıkçılığına ise 1993 yılında başlanmış ve Karadeniz'de kurulan kafeslerde deniz alabalığı yetiştirilmektedir. Yılda 200 ton üretim kapasitesi bulunan tesiste yetiştirilen balıklar genellikle Trabzon ilinde tüketilmektedir. Pazarlama sorunu olmayan tesiste yetiştirilen balıkları daha çok oteller, lokantalar ve turistik tesisler satın almaktadırlar. Ayrıca fabrikada, ürünlerin şoklanması ve depolanması için uygun donatılar bulunmaktadır.

Fotoğraf 5. Karadeniz Su Ürünleri Fabrikası.

7.Sonuç

Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde bulunan Yomra, yüzölçümü 207 km²'yi ve nüfusu 39 736'yı bulan bir ilçe yönetim bölgesinin merkezidir. 2000 Genel Nüfus Sayımı'na göre Yomra'nın nüfusu 13 346 kadardır.

Trabzon'a 15 km mesafede olan Yomra, birçok fonksiyon bakımından da bu şehrin etki bölgesi içerisinde kalmaktadır. Bunun dışında yönetim bölgesi nüfusunun az ve ekonomik potansiyelinin kısıtlı oluşu, şehrsel fonksiyonların gelişimini de olumsuz yönde etkilemiştir. Günümüzde Yomra'ya merkezî yer özelliğini kazandıran en önemli fonksiyon, hiç kuşkusuz idarî fonksiyondur. Nitekim 1959 yılında Yomra'nın ilçe yönetim merkezi durumuna getirilmesi, nispeten diğer fonksiyonların gelişmesine ve nüfus birikimine zemin hazırlamıştır. Ancak bu fonksiyon, nüfus artışı, diğer fonksiyonların gelişmesini ve dolayısıyla merkezîyet gücünün daha da güçlenmesini sağlamaya yetmemiştir.

Sonuç olarak Yomra, 10 000 nüfus kriterine ve faal nüfusun sektörel dağılımına göre şehir sayılabilir. Ancak 20 000 nüfus kriteri, fizyonomik görünüm ve şehrsel hayat tarzı dikkate alındığında, etkili şekilde sürdürülen tarımsal faaliyetler yanında bazı şehrsel işlevlerin gelişme gösterdiği ve hizmet fonksiyonunun ön plâna çıktığı *kasaba yerleşmelerine* bir örnek oluşturur.

KAYNAKÇA

- AKÇURA, T., 1971, *Türkiye'de Şehirleşme ve Bazı Şehir Örnekleri*. Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Coğrafya Enst., Edebiyat Fak. Matbaası, İstanbul.
- ARDEL, A., 1963, *Samsun'la Hopa Arasındaki Kıyı Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler*. İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 13, İstanbul.
- BENEDICT, P., 1971, *Türkiye'de Küçük Kasabaların Etüdüne İlişkin Bazı Sorunlar*. Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, Çağlayan Matbaası, İstanbul.
- BİLGİN, M., 2000, *Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Etnik Tarihi Üzerine*. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı: 126, İstanbul.
- BOSTAN, M.H., 2002, XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara.
- ÇAPA, M., 1993, Pontus Meselesi (Trabzon ve Giresun'da Millî Mücadele). Türk Kültürünü Araştırma Enst. Yay. No: 135, Ankara.
- D.İ.E., 2000 Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Trabzon, Ankara.
- D.İ.E., 2004, Türkiye İstatistik Yıllığı 2004. Ankara.
- DOĞANAY, H., 1983, Erzurum'un Kentsel Fonksiyonları ve Başlıca Plânlama Sorunları (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi). Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, Erzurum.
- DOĞANAY, 1997, Türkiye Beşerî Coğrafyası. Millî Eğitim Bakanlığı Yay. No: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 877, Eğitim Dizisi No: 10, İstanbul.

- DOĞANAY, S., 2005, *Trabzon İli'nde Fındık Tarımı*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 13, Konya.
- EMİROĞLU, M., 1975, *Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus*. Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 7, Ankara.
- ERİNÇ, S., 1945, *Kuzey Anadolu Kenar Dağlarının Ordu-Giresun Kesiminde Landşaft Şeritleri*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 7-8, İstanbul.
- ERİNÇ, S., 1961, *Doğu Karadeniz Kıyılarında Fön ve Termik Tesirleri Hakkında*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 21, İstanbul.
- GOTTMANN, J., 1976, *Şehirselleşmenin Gelişmesi (Çeviren Nazmiye ÖZGÜÇ)*. İstanbul Üniv. Yay. No: 2087, Coğrafya Enst. Yay. No: 80, İstanbul.
- GÖNEY, S., 1977, *Şehir Coğrafyası-I*. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 2274, Coğrafya Enst. Yay. No: 91, Cilt: 1, İstanbul.
- GÜNER, İ., 1997, *Iğdır'ın Kentsel Fonksiyonları ve Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 32, İstanbul.
- HACIFETTAHOĞLU, İ., 2001, *Öncesi ve Sonrası İle Trabzon'un Fethi*. Trabzon Belediyesi Kültür Yay. No: 91, Tarih ve Biyografi Serisi No: 3, Ankara.
- KARABORAN, H., 1989, *Şehir Coğrafyası ve Şehirselleşmeler*. Fırat Üniv. Dergisi, Sosyal Bilimler, Cilt: 3, Sayı: 1, Elazığ.
- KARAGÖZ, İ., 2006, *Grek, Bizans ve Eski Türk Kaynaklarına Göre Trabzon Yer Adları*. Derya Kitabevi, Trabzon.
- KÖSE, A., 1996, *Fonksiyonel Özellikleri Yönünden İvrindi*. Atatürk Üniv. Yay. No: 831, Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Yay. No: 74, Araştırma Serisi No: 16, Erzurum.
- M.T.A., 1997, *Trabzon İlinin Çevre Jeolojisi ve Doğal Kaynakları*. Jeoloji Etütleri Dairesi, Ankara.
- MERSİNLİGİL, Ö., 1985, *Yomra (Trabzon) İmar Planı Araştırmaları*. Trabzon.
- ÖZÇAĞLAR, A., 1996, *Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler*. Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 12, Ankara.
- ÖZÇAĞLAR, A., 1997, *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler)*. Ekol Yayınevi, Ankara.
- ÖZÇÖREKÇİ, H., 1944, *Anadolu'da Küçük Şehir Araştırmaları*. Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, Ankara.
- ÖZGÜR, E.M., 1996, *Yeni İlçe Merkezlerimiz Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler*. Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 12, Ankara.

- ÖZKAYA, Y., 1988, *XVIII. Yüzyıl'da Trabzon'un Genel Durumu*. Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri (13-17 Ekim 1986), Ondokuz Mayıs Üniv. Eğitim Fak., Samsun.
- TOLUN-DENKER, B., 1974-1977, *Edirne Şehrinin Kullanılış Alanları*. İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Dergisi, Sayı: 20-21, İstanbul.
- TOLUN-DENKER, 1976, *Şehir İçi Arazi Kullanılışı*. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 2054, Coğrafya Enst. Yay. No: 83, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., 1965, *Türkiye'deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması*. İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yay. No: 43, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., 1973, *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları*. İstanbul Üniv. Yay. No: 1840, Coğrafya Enst. Yay. No: 72, İstanbul.
- UMAR, B., 1993, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*. İnkılâp Kitabevi Yay., 2. Baskı, İstanbul.
- YAZICI, H., 1995, *Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 30, İstanbul.

[http://www.ansiklopedi.gen.tr/index.php/Yomra%2C Trabzon](http://www.ansiklopedi.gen.tr/index.php/Yomra%2C%20Trabzon)

<http://www.yomrailkoğretim.k12.tr>

Yomra'nın Başlıca Fonksiyonel Özellikleri